

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ALBERTO TRABUCCHI
της 28ης Μαρτίου 1974 *

*Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

Η προσφεύγουσα επιχείρηση που διεξάγει από πολύν καιρό χονδρικό εμπόριο άνθρακα στην περιοχή του Ruhr από πρώτο χέρι, αφού έβγαλε στο παρελθόν, ασκώντας προσφυγές ενώπιον του Δικαστηρίου, την ακύρωση μερικών αποφάσεων της Ανωτάτης Αρχής, οι οποίες επέτρεπαν στους παραγωγούς άνθρακα του Ruhr να εισάγουν περιοριστικούς όρους πωλήσεως που καθιστούσαν προβληματική για την ίδια την επιχείρηση την περαιτέρω πρόσβαση σε προμήθειες από πρώτο χέρι, θεωρεί, τώρα ότι απειλούνται τα συμφέροντά της λόγω της απόφασης της Επιτροπής της 21ης Δεκεμβρίου 1972, περί εγκρίσεως νέων κανόνων πωλήσεως της Ruhrkohle AG, ακόμη πιο περιοριστικών από τους προηγούμενους.

Όπως είναι γνωστό, η Επιτροπή επέτρεψε, με απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 1969, τη συγχώνευση των εταιριών εκμεταλλεύσεως ορυχείων της περιοχής του Ruhr, με εισφορά της περιουσίας τους σε ορυχεία στη Ruhrkohle AG, βάσει του άρθρου 66, παράγραφος 2 της συνθήκης ΕΚΑΧ. Έτσι, η υπό κρίση υπόθεση αφορά ουσιαστικά το άρθρο 66 περί συγκεντρώσεων, ενώ, αντιθέτως, οι προηγούμενες υποθέσεις αναφέρονται στην άδεια για συμφωνίες μεταξύ των διαφόρων γραφείων πωλήσεως άνθρακα του Ruhr που λειτουργούσαν την εποχή

εκείνη, συμφωνίες που έπρεπε να κριθούν ενόψει του άρθρου 65 της συνθήκης ΕΚΑΧ. Πρέπει ακόμη να παρατηρηθεί ότι η εν λόγω απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 1969, επιτρέποντας τη συγχώνευση διαφόρων εταιριών εκμεταλλεύσεως ορυχείων του Ruhr σε μία μόνη εταιρία επέβαλε στην εταιρία αυτή την υποχρέωση να υποβάλλει προς έγκριση στην Επιτροπή κάθε τροποποίηση των κανόνων πωλήσεώς της.

Ενώ στις προηγούμενες υποθέσεις που εισήγαγε η εταιρία Nold προείχε το ζήτημα της διατηρήσεως του ανταγωνισμού ή τουλάχιστον της δυνατότητας ανταγωνισμού μεταξύ των παραγωγών άνθρακα του Ruhr, στην υπό κρίση υπόθεση ανακύπτει αντίθετα το ζήτημα διατηρήσεως υγιών προϋποθέσεων ανταγωνισμού κυρίως σε επίπεδο χονδρικού εμπορίου.

Ο νεωτερισμός, τον οποίο εισήγαγε η απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 1972, που προσβάλλεται εν προκειμένω ως προς το αν γίνονται δεκτοί έμποροι άνθρακα για απευθείας εφοδιασμό από τη Ruhrkohle AG συνίσταται κυρίως στο ότι η πρόσβαση αυτή εξαρτάται από τη σύναψη διεισδυτικών συμβάσεων που προβλέπει αγορά τουλάχιστον 6 000 τόνων άνθρακα του Ruhr ετησίως για τον κλάδο οικιακής θερμάνσεως και μικρών καταναλωτών. Η δυσχέραση των προϋποθέσεων της άδειας για αγορά από πρώτο χέρι δικαιολογείται κυρίως από τις

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

απαιτήσεις για ορθολογική οργάνωση του εμπορίου άνθρακα ενόψει της επιδεινούμενης κρίσεως στον τομέα αυτό.

Για να μπορεί, εξάλλου, ο έμπορος να προμηθεύει βιομηχανίες, πρέπει δυνάμει των νέων κανόνων να έχει άδεια να προμηθεύει τον κλάδο οικιακής θερμάνσεως και μικρών καταναλωτών. Επιπλέον, αντί να ισχύει προηγούμενο κριτήριο της ελαχίστης καταναλώσεως 30 000 τόνων στερεών καυσίμων οποιασδήποτε προελεύσεως, πρέπει εφεξής ο έμπορος να αγοράζει την ίδια ποσότητα προϊόντων του Ruhr.

Όσον αφορά, τέλος, τον εφοδιασμό της βιομηχανίας που αγοράζει περισσότερο από 30 000 τόνους προϊόντα Ruhr ετησίως, ο χονδρέμπορος πρέπει να καλύπτει και άλλες προϋποθέσεις που συνίστανται σε ειδικές παροχές, τις οποίες περιγράφει η προσβαλλόμενη απόφαση στο άρθρο 2, παράγραφος 3.

Προβλέφθηκε ότι λόγω της εφαρμογής της νέας αυτής ρύθμισης θα αποκλείονταν από το χονδρεμπόριο άνθρακα του Ruhr από πρώτο χέρι περίπου εξήντα έμποροι. Όσον αφορά την προσφεύγουσα εταιρία, υπογραμμίζω ότι σύμφωνα με τα παραρτήματα που προσκόμισαν οι παρεμβαίνουσες, Ruhrkohle AG και Ruhrkohle Verkaufsgesellschaft, η προσφεύγουσα επιχείρηση είχε παύσει να πληροί ήδη κατά το χρόνο ασκήσεως της προσφυγής τις προϋποθέσεις άδειας για απευθείας αγορά, που ίσχυαν υπό το κράτος των κανόνων οι οποίοι ετύγχαναν εφαρμογής πριν την έναρξη ισχύος της αποφάσεως που προσβάλλεται εν προκειμένω.

Οι παρεμβαίνουσες, βασιζόμενες στο γεγονός αυτό, πρότειναν το απαράδεκτο της

προσφυγής λόγω ελλείψεως εννόμου συμφέροντος, δεδομένου ότι η αιτούμενη ακύρωση σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να έχει το αποτέλεσμα που επιδιώκει η προσφεύγουσα. Πράγματι, η ενδεχόμενη ακύρωση, θα επανέφερε σε ισχύ τους προηγούμενους κανόνες πωλήσεως, η εφαρμογή των οποίων επίσης απέκλειε την προσφεύγουσα από την αγορά από πρώτο χέρι άνθρακα του Ruhr.

Δεν θεωρώ βάσιμη την ένσταση αυτή περί απαραδέκτου.

Είναι αναμφισβήτητο ότι, κατά το χρόνο ασκήσεως της προσφυγής, η εταιρία Nold είχε ακόμη την ευχέρεια — τουλάχιστον *de facto* — άμεσης πρόσβασης στις προμήθειες άνθρακα του Ruhr. Δεν είναι αντιθέτως βέβαιο ότι, αν επανεφέροντο οι προηγούμενοι κανόνες πωλήσεως, η προσφεύγουσα εταιρία θα αποκλειόταν οπωσδήποτε από τις προμήθειες από πρώτο χέρι.

Ακόμη και αν υποτεθεί ότι η προσφεύγουσα δεν μπορούσε, σε κάποια δεδομένη στιγμή, να καλύψει πλέον τις προηγούμενες προϋποθέσεις, που ήσαν ασφαλώς λιγότερο περιοριστικές από αυτές που εφαρμόζονται τώρα, τίποτα δεν αποκλείει το ενδεχόμενο μεταβολής των δυνατοτήτων της προσφεύγουσας προς διάθεση που να την καθιστά ικανή με την έκτασή της να καλύψει τώρα τις ίδιες αυτές προϋποθέσεις. Η πρόσφατη πείρα μας δείχνει με πόση ταχύτητα μπορεί να μεταβληθεί η κατάσταση της αγοράς συνεπεία απροβλέπτων γεγονότων ακόμη και σχετικά με τις δυνατότητες διάθεσης του άνθρακα. Μπορεί, επομένως, να γίνει δεκτό έννομο συμφέρον της προσφεύγουσας για κατάργηση των περισσότερο περιοριστικών όρων πωλήσεως που ενέκρινε η προσβαλλόμενη απόφαση.

Με βάση τα επιχειρήματα και τις απόψεις που εξετέθησαν μωρῶ, ὡς προς το βᾶσιμο της προσφυγῆς, να αποκρυσταλλῶσω τους ἀκόλουθους ισχυρισμούς.

1. Η προσβαλλόμενη ἀπόφαση, ἔχοντας ὡς ἀποτέλεσμα τον ἀποκλεισμό της προσφεύγουσας ἀπὸ το χονδρεμπόριο ἀπὸ πρῶτο χέρι, ἀντίκειται στη γενική ἀρχή της συνθήκης ΕΚΑΧ, καθόσον εἰσάγει δυσμενῆ διάκριση μεταξύ των ἐμπόρων της Κοινότητας.
2. Η προσβαλλόμενη ἀπόφαση, ἔχοντας ὡς συνέπεια να ἀφαιρῆ ἀπὸ την προσφεύγουσα εταιρία την ιδιότητα και, συνεπῶς, τα δικαιώματα του χονδρεμπόρου ἀνθρακα ἀπὸ πρῶτο χέρι, ἀντίκειται στη γενική ἀρχή, την οποία θεσπίζει και προστατεύει το Σύνταγμα (ἄρθρο 14) τόσο της Ομοσπονδιακῆς Δημοκρατίας της Γερμανίας ὅσο και του ομόσπονδου κράτους της Έσσης, τα οποία προστατεύουν την ατομική ιδιοκτησία.
3. Για πρώτη φορά στο υπόμνημα ἀπαντήσεως η προσφεύγουσα προβάλλει τον ισχυρισμό ὅτι οι νέοι ὅροι πωλήσεως, ὄχι μόνο δεν συμβάλλουν στη βελτίωση της διανομῆς του ἀνθρακα, ἀλλὰ ἀντίθετα τη δυσχεραίνουν περισσότερο ἢ ὅτι, ἐν πάση περιπτώσει, η προσβαλλόμενη ἀπόφαση δεν περιέχει σχετική ἐπαρκῆ αἰτιολογία. Εφόσον η προσφεύγουσα δεν ἔδωσε στον ισχυρισμό αυτό νομικό χαρακτηρισμό, μωρῆ η μομφή αυτή να ἐκληφθῆ ὡς ισχυρισμός περι παραβιάσεως της Συνθήκης ἢ περι παραβιάσεως ουσιασδους τύπου.

Πριν εξετάσω χωριστᾶ τους ισχυρισμούς αυτούς, θεωρῶ σκόπιμο να θέσω ἐκποδᾶν ορισμένα ἀμφισβητούμενα σημεῖα που εἰ-

σῆγαγε η προσφεύγουσα στην προφορική διαδικασία, τα οποία ὁμως, λογικά, εἶναι ξένα προς την ὑπὸ κρίση ὑπόθεση. Η εταιρία Nold ἐπεκτάθηκε διὰ μακρόν στη μεταβολή που ἐπῆλθε μετᾶ το περασμένο φθινόπωρο στην κατάσταση της αγοράς ἀνθρακα, καθῶς και σε φερόμενη ὡς ἀθέμιτη συμπεριφορά της Ruhrgohle AG που συνίστατο, τόσο στον ἀκαταμάχητο και καταστρεπτικό ἀνταγωνισμό της εταιρίας αυτής ἐναντι των ἄλλων ἐμπόρων, με την ἐφαρμογή τιμών αἰσθητᾶ χαμηλότερων ἀπὸ τις τιμές καταλόγου, ὅσο και στην ἀρνησή της προς την προσφεύγουσα εταιρία να προβῆ σε ἐκτέλεση ορισμένων παραγγελιών για σημαντικές ποσότητες ἀνθρακα, τις οποίες της ἔδωσε η προσφεύγουσα τέλος του 1973 συνεπεία της ἀυξήσεως της ζήτησεως του προϊόντος αυτού στην αγορά.

Πρόκειται για περιστατικά και συμπεριφορά η οποία ἀκόμη κι ἀν σε κοινοτικό ἐπίπεδο εἶναι σημαντική, ἐνῶσει ἐνδεχόμενης τροποποίησης των ἀμφισβητούμενων ἐν προκειμένῶ κανόνων πωλήσεως, τους οποίους ἐνέκρινε η Ἐπιτροπή σε σχέση με διαφορετικές συνθήκες αγοράς, καθῶς και με το σκοπό ἐπιβολῆς κυρώσεων, ἀν διαπιστωθῆ κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης κατὰ το ἄρθρο 66, παράγραφο 7 της συνθήκης ΕΚΑΧ — δεν ἔχουν πάντως καμία σημασία για την ὑπὸ κρίση ὑπόθεση. Η ὑπόθεση αυτή ἔχει πράγματι ὡς ἀντικείμενο το κύρος ἀποφάσεως που ἐκδόθηκε πριν ἀπὸ τα γεγονότα αυτά. Τα μεταγενέστερα γεγονότα της οικονομικής ζωῆς, που δεν μωρῶσαν να προβλεφθοῦν κατὰ την ἐκδῶση της ἀπόφασης, ἀλλὰ και ἐνδεχόμενη παράνομη συμπεριφορά του ἀποδέκτη της προσβαλλομένης ἀποφάσεως ἐναντι της προσφεύγουσας εταιρίας, δεν ἔχουν σημασία για τη νομιμότητα της πράξεως αυτής.

Ἀν προχωρήσω τᾶρα σε ἐξέταση των διαφόρων ισχυρισμών, διαπιστᾶνω κατ' ἀρχᾶς ὅτι οι ισχυρισμοί που ἀναφέρθηκαν τελευταία πρέπει να θεωρηθοῦν ἀπαράδεκτοι,

σύμφωνα με το άρθρο 42, παράγραφος 2 του κανονισμού διαδικασίας, καθόσον προβλήθηκαν εκπροθέσμως. Η έλλειψη αιτιολογίας, αντιθέτως, επειδή γίνεται δεκτό ότι είναι δημοσίας τάξεως, μπορεί να προβληθεί αυτεπαγγέλτως, όπως έπραξε το Δικαστήριο ήδη σε προηγούμενη υπόθεση της ίδιας προσφεύγουσας (απόφαση 18/57, Nold κατά Ανωτάτης Αρχής, Raccolta 1959, σ. 89).

Στην προκειμένη, όμως, περίπτωση δεν μπορεί να διαπιστωθεί, με απλή εκ πρώτης όψεως εξέταση, σοβαρή έλλειψη αιτιολογίας καθιστώσα προβληματική τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως. Οι μομφές της προσφεύγουσας αφορούν κυρίως την απαίτηση για διετή σύμβαση περί αγοράς τουλάχιστον 6 000 τόνων άνθρακα ετησίως για τον κλάδο της οικιακής θερμάνσεως και των μικρών καταναλωτών. Η προσβαλλομένη απόφαση αναφέρει σχετικά ότι φαίνεται δικαιολογημένο το ότι η Ruhrkohle AG αποφάσισε, κατά την οργάνωση του συστήματος διανομής της, να λάβει υπόψη την έντονη μείωση των δικών της πωλήσεων άνθρακα, πράγμα που την οδήγησε να περιορίσει τις προμήθειες από πρώτο χέρι στους εμπόρους που είναι σε θέση να εγγυηθούν εύλογο όγκο πωλήσεων. Η αιτιολογία αυτή, αληθώς αρκετά περιληπτική, αναπτύχθηκε από την Επιτροπή κατά τη συζήτηση περί αιτιολογίας καθιστώσας προβληματική τη νομιμότητα της προσβαλλομένης αποφάσεως.

Η Επιτροπή υπογράμμισε πράγματι στο υπόμνημα ανταπαντήσεως ότι η αντικατάσταση του κριτηρίου για σύνολο πωλήσεων 6 000 τόνων άνθρακα ετησίως από το κριτήριο για υποχρεωτική πώληση τουλάχιστον 6 000 τόνων άνθρακα ετησίως στον κλάδο της ιδιωτικής καταναλωσεως και των μικρών καταναλωτών, καθώς και η ανάληψη υποχρεώσεως εκ των προτέρων για αγορά της ποσότητας αυτής τουλάχιστον επί δύο έτη, συμβάλλουν στο να έχουν προσπέλαση στις απευθείας αγορές μόνον οι έμποροι

που πραγματικά καταβάλλουν προσπάθειες για τη διάθεση των προϊόντων του Ruhr. Η Επιτροπή παρέχει πειστικότερη αιτιολογία για τον όρο αυτόν στο υπόμνημα ανταπαντήσεως της η οποία υπογραμμίζει ότι ο οξύς ανταγωνισμός, στον οποίο έχει εκτεθεί ο άνθρακας λόγω της προσφοράς άλλων πηγών ενέργειας, έγινε αισθητός κυρίως στον κλάδο της ιδιωτικής καταναλωσεως και των μικρών καταναλωτών, όπως προκύπτει από την εξέλιξη των πωλήσεων του άνθρακα του Ruhr. Η τελευταία αυτή διευκρίνιση συνδέεται με την εκτίμηση που περιέχεται σε μια αιτιολογική σκέψη της προσβαλλομένης αποφάσεως, η οποία δικαιολογεί τη θέσπιση του εν λόγω όρου με την επιθυμία παροτρύνσεως των χονδρεμπόρων να συγκεντρώσουν τη δραστηριότητά τους κυρίως στους δύο αυτούς κλάδους, διότι κατά' εξοχήν στην αγορά αυτή οι έμποροι μπορούν να πετύχουν ευνοϊκά αποτελέσματα για τις πωλήσεις τους σε άνθρακα.

Λαμβανομένων, συνεπώς, υπόψη των διευκρινίσεων που δόθηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας, οι λόγοι που αναφέρονται στην αιτιολογία της προσβαλλομένης πράξης, και κατά των οποίων δεν αντέταξε κανένα επιχείρημα η προσφεύγουσα, μπορούν να θεωρηθούν επαρκείς για να δικαιολογήσουν την τροποποίηση των όρων πωλήσεως. Έτσι, ακόμη και αν το Δικαστήριο κρίνει ότι υποχρεούται να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το ζήτημα που προβλήθηκε εκπροθέσμως από την προσφεύγουσα, η προσβαλλομένη απόφαση δεν πρέπει να θεωρηθεί μη νόμιμη λόγω παραβιάσεως ουσιώδους τύπου.

Είναι προφανώς αβασίμος ο ισχυρισμός ότι υφίσταται δυσμενής διάκριση. Οι κανόνες τους οποίους ενέκρινε η Επιτροπή βασίζονται πράγματι σε αντικειμενικά κριτήρια, που αποκλείουν τη δυνατότητα δυσμενούς μεταχείρισης των χονδρεμπόρων άνθρακα. Όλοι όσοι συγκεντρώνουν τις απαιτούμενες αντικειμενικές προϋποθέσεις

έχουν δικαίωμα να προβαίνουν σε αγορές από πρώτο χέρι.

Ο ισχυρισμός περί προσβολής θεμελιωδών δικαιωμάτων, τον οποίο πρόβαλε η προσφεύγουσα, λαμβάνεται υπόψη καθόσον το επικαλούμενο δικαίωμα προστατεύεται από το σύστημα. Όπως προκύπτει ήδη από τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα οποία αναγνωρίζουν γενικά τα κράτη μέλη, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του κοινοτικού συστήματος, το οποίο εγγυάται την προστασία τους στα πλαίσια των εξουσιών που έχουν μεταβιβαστεί στην Κοινότητα και ενόψει των στόχων που της έχουν ανατεθεί με γνώμονα τις κοινές παραδόσεις των κρατών μελών. Πρέπει, επομένως, κατ' αρχάς να ερευνηθεί αν πράγματι το γεγονός ότι η προσβαλλόμενη ρύθμιση έχει ως συνέπεια να αφαιρεί από την προσφεύγουσα επιχείρηση τη δυνατότητα άμεσης πρόσβασης στις αγορές άνθρακα του Ruhr από πρώτο χέρι μπορεί να θεωρηθεί ως προσβολή ενός από αυτά τα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύονται ως ουσιώδεις αξίες από την κοινοτική έννομη τάξη.

Η προσφεύγουσα πιστεύει ότι έχει κεκτημένο δικαίωμα στο να διατηρήσει την ιδιότητά της ως χονδρεμπόρου άνθρακα από πρώτο χέρι, διότι η επιχείρησή της έχει αυτή την ιδιότητα ήδη περισσότερο από ένα αιώνα και επειδή, γενικότερα, το δικαίωμα ασκήσεως της δραστηριότητας αυτής ανήκει σε όλο τον κόσμο σχεδόν ως εγγενές δικαίωμα σε σχέση με την ελευθερία στο εμπόριο και την ανάγκη κατοχύρωσης υπέρ των ιδιωτών της δυνατότητας για πλήρη ανάπτυξη των ικανοτήτων τους. Αν η άποψη αυτή ήταν ορθή, θα προέκυπτε από αυτήν ότι πρέπει να αρνηθούμε στην εκτελεστική εξουσία της Κοινότητας κάθε αρμοδιότητα να εγκρίνει κανόνες πωλήσεως. Η επιβολή όρων στην άμεση πρόσβαση στις προμήθειες άνθρακα συνεπάγεται — όσο γενναιόδωροι και αν είναι οι όροι αυτοί — ότι πάντοτε θα μπορεί να υπάρξει μία επι-

χείρηση που δεν θα είναι σε θέση να καλύψει τους όρους αυτούς και, ως εκ τούτου, θα θεωρεί ότι της στέρησαν τη δυνατότητα συμμετοχής στο χονδρεμπόριο από πρώτο χέρι. Αυτό θα κατέληγε σε αμφισβήτηση της αρμοδιότητας της εκτελεστικής εξουσίας της Κοινότητας να παρεμβαίνει στην οικονομία, πράγμα που αντίκειται τόσο στο πνεύμα και τους ίδιους τους σκοπούς της συνθήκης ΕΚΑΧ όσο γενικότερα και στις ζωτικές απαιτήσεις της σύγχρονης οργάνωσης της κοινωνίας. Ασφαλώς η προσφεύγουσα θα καταλαμβανόταν από φόβο αν βρισκόταν αντιμέτωπη με τις ακραίες αυτές συνέπειες που απορρέουν από την άποψή της. Αναμφιβόλως δεν είχε την πρόθεση να άγει τόσο μακριά.

Αν το ανακύψαν ερώτημα διατυπωθεί πιο συγκεκριμένα και ρεαλιστικά, μπορεί να μας οδηγήσει στην έρευνα αν η αρμοδιότητα που αναμφισβήτητα ανήκει στην Επιτροπή, να εγκρίνει τους κανόνες που ορίζουν ελεύθερα οι παραγωγοί για να προσδιορίζουν τους όρους πωλήσεώς τους, ασκήθηκε κατά τρόπο που προσβάλλει γενικές αρχές που, έστω και αν δεν αναφέρονται ρητά στη Συνθήκη, αποτελούν τμήμα της κοινοτικής έννομης τάξης. Ειδικότερα πρέπει να εξεταστεί αν έχει παραβιαστεί η γενική αρχή της προστασίας της ιδιοκτησίας, συνταγματική αρχή που αναγνωρίζεται από τις έννομες τάξεις όλων των κρατών μελών και αποτελεί αναμφίβολα αναπόσπαστο τμήμα και της κοινοτικής έννομης τάξης.

Μετά τις συγκεκριμένες απόψεις που διατύπωσε ήδη με σαφήνεια το Δικαστήριο, θα ήταν ίσως περιττό να υπομνηστεί ότι, και μεν το θεσμικό καθήκον του Δικαστηρίου συνίσταται στη διασφάλιση της τήρησης του δικαίου κατά την εφαρμογή των συνθηκών, το καθήκον όμως αυτό απαιτεί και ιδιαίτερη ευαισθησία έναντι των προβλημάτων που άπτονται των θεμελιωδών δικαιωμάτων, επί των οποίων βασιζέται ο κοινωνικός βίος. Ο οφειλόμενος σεβασμός

της ελευθερίας και της ιδιοκτησίας, η επιβεβαίωση των αρχών της ισότητας, της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της αναλογικότητας — για να χρησιμοποιήσω μερικές μόνον από τις περισσότερο καθιερωμένες εκφράσεις — αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της αντιλήψεως περί δικαίου που πλαισιώνει και διέπει όλο το κοινοτικό σύστημα, το οποίο δεν μπορεί ποτέ να απομακρυνθεί από αυτές κατά τις διάφορες εφαρμογές του.

Και μία τέτοια όμως άποψη, όπως αυτή που θέλησα να επιβεβαιώσω πάλι εδώ ad abundantiam, απαιτεί ακριβή διατύπωση λόγω της ίδιας της βαρύτητάς της και του ιδιαίτερου κύρους της αξίας της. Πρόκειται κατ' ουσίαν πάντοτε για τις αρχές *quarum causa omne ius constitutum est*: τις συναντάμε στα αρχαία δίκαια ως *ratio scripta* της ανθρώπινης συνύπαρξης, τις συναντάμε στις κωδικοποιήσεις του 19ου αιώνα, οι οποίες επινοήθηκαν ακριβώς για να καταγράψουν σε άρθρα το κύρος τέτοιων ρήσεων, τις συναντάμε σήμερα με ακόμη πανηγυρικότερη μορφή στα σύγχρονα συντάγματα και, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 14 του γερμανικού συντάγματος, το οποίο επικαλείται εν προκειμένω η προσφεύγουσα. Η δραστηριότητα των κοινοτικών οργάνων πρέπει να τηρεί τις αρχές αυτές και είναι καθήκον του Δικαστηρίου να διασφαλίζει την πλήρη εφαρμογή τους. Ακριβώς όμως για να κατοχυρώνεται η ουσία των δικαιωμάτων αυτών, ρυθμίζεται και η άσκησή τους. Η αναγνώριση από το σύνταγμα δεν σημαίνει ότι ο τομέας αυτός αφαιρείται από μία ρύθμιση, η οποία πρέπει να έχει ως γνώμονα ουσιαστική και πραγματική αναγνώριση των εν λόγω αρχών και να παραμένει μέσα στα όριά τους. Δεν μπορεί επομένως κανείς να επικαλείται τελείως γενικά κάποια από τις θεμελιώδεις αυτές αρχές για να απαλλαγεί *in concreto* από τις υποχρεώσεις που δημιούργησε ή επέτρεψε (όπως εν προκειμένω) το σύστημα δικαίου ακριβώς για να πετύχει λειτουργική εφαρμογή των κανόνων δικαίου η οποία να ανταποκρίνεται στο πνεύμα του συστή-

ματος. Η ενδεχόμενη παραβίαση πρέπει να θίγει πράγματι την υπόσταση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται συνταγματικά ως αναμφισβήτητο χαρακτηριστικό του φυσικού προσώπου. Το Δικαστήριο μεριμνά για το σεβασμό των ουσιαδών αυτών δικαιωμάτων, τα οποία η Κοινότητα πρέπει να καταστήσει δικά της επιβάλλοντας όρια στη δραστηριότητα των οργάνων και των υποκειμένων του δικαίου και θεσπίζοντας ενδεχομένως σχετική ευθύνη. Οι δύο όμως αυτές μορφές αναγνώρισης προσαρμόζονται στην πραγματικότητα και στις απαιτήσεις των διαφόρων μορφών έννομης προστασίας. Ακριβώς η σημασία τέτοιων ουσιαδών μορφών αναγνώρισεως θεμελιωδών δικαιωμάτων απαιτεί να μη γίνεται τελείως γενική επίκλησή τους, προκειμένου να αποφεύγεται η υποχρέωση πιο συγκεκριμένης υλοποίησής τους ή για να προβάλλονται εμπόδια σε εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής που καθιστούν αναγκαία όρια και θυσιές κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του καθενός.

Το υποκειμενικό δικαίωμα είναι πάντοτε το αποτέλεσμα της οριοθέτησης μιας σφαίρας ελευθερίας. Όπως και κάθε ελευθερία δεν είναι απεριόριστο: επομένως, κάθε δικαίωμα ασκείται τηρουμένων των κανόνων που το ρυθμίζουν. Η κοινοτική έννομη τάξη ασφαλώς δεν μπορεί να αμφισβητήσει το δικαίωμα κάθε πολίτη να ασκεί εμπόριο. Η προστασία όμως του δημοσίου συμφέροντος, τόσο στην εσωτερική έννομη τάξη όσο και στο κοινοτικό σύστημα, έχει ως συνέπεια τον περιορισμό από πολλές απόψεις της ασκήσεως εμπορικής δραστηριότητας. Στον κοινοτικό τομέα αποτελούν παράδειγμα οι κανόνες περί ανταγωνισμού που απαγορεύουν ορισμένη συμπεριφορά και ορισμένες συμφωνίες και πρακτικές.

Τηρώντας την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων της Κοινότητας, μπορεί ένας περιορισμός να φθάσει μέχρι στην απαγόρευση ορισμένων χρήσεων της ιδιοκτησίας, όπως συνέβη με δικαιώμα-

τα που απέρρεαν από το δικαίωμα επί του σήματος ή συγγενικά δικαιώματα της πνευματικής ιδιοκτησίας. Τόσο σημαντικοί περιορισμοί δικαιολογούνται από λόγους γενικού συμφέροντος το οποίο επιδιώκει η ορθή λειτουργία της κοινής αγοράς και οι περιορισμοί αυτοί με τη σειρά τους πρέπει να θεωρηθεί ότι έχουν δημιουργηθεί ακριβώς χάρη της προστασίας άλλου θεμελιώδους δικαιώματος, που αφορά τη διαφύλαξη ουσιαστικής ελευθερίας στο εμπόριο. Οι περιορισμοί που επιβάλλονται — έστω από ιδιωτική πρωτοβουλία — στην άμεση πρόσβαση στην προμήθεια από πρώτο χέρι από τους παραγωγούς άνθρακα μπορούν, με μείωση των δαπανών διανομής, να συμβάλλουν από την πλευρά τους στην αρμονική κατανομή των οικονομικών δραστηριοτήτων στο εμπόριο και την παραγωγή και μάλιστα προς το συμφέρον όχι μόνο των παραγωγών, αλλά και των καταναλωτών: μπορούν έτσι να τονώσουν τον υφιστάμενο ανταγωνισμό μεταξύ άνθρακα και των άλλων πηγών ενεργείας: για το λόγο αυτό η Συνθήκη επιτρέπει στην Επιτροπή να εγκρίνει περιορισμούς αυτού του είδους.

Η προσφεύγουσα, επικαλούμενη τους κανόνες ανταγωνισμού και με βάση τη συγκεκριμένη κατάσταση της αγοράς των οικείων προϊόντων, μπορούσε να προσπαθήσει να αμφισβητήσει το είδος των ειδικά προβλεπόμενων περιορισμών, προτίμησε όμως να προβάλλει κυρίως γενικούς ισχυρισμούς που πηγάζουν πολύ μακριά, χωρίς να αποδεικνύουν τίποτα, όπως όταν διεκδικεί το απόλυτο δικαίωμα παραμονής της ως χονδρεμπόρου από πρώτο χέρι με την αιτιολογία ότι η επιχείρησή της ασκεί τη δραστηριότητα αυτή περισσότερο από εκατό χρόνια.

Η προσφεύγουσα προβάλλει έτσι δικαίωμα κυριότητας επί της ιδιότητας αυτής, την οποία ούτε η κοινοτική έννομη τάξη προστατεύει κατά τρόπο απόλυτο, αλλά, ασφαλώς, ούτε και οι εθνικές έννομες τάξεις.

Αρκεί να υπομνησθούν σχετικά μερικές θεμελιώδεις αρχές της νομικής ζωής για να αποδειχθεί ότι η προσφεύγουσα επιχείρηση δεν επικαλείται βασίμως αρχές έννομης προστασίας, για τις οποίες διατείνεται ότι δεν μεταβάλλονται με την πάροδο του χρόνου. Ακόμη και σύμφωνα με το θεμελιώδη κανόνα που επιβάλλει προστασία των προσωπικών θεμελιωδών δικαιωμάτων, η ουσία της αξιώσεως για προστασία κεκτημένων δικαιωμάτων συνίσταται στην αναγνώριση της υπάρξεως των ίδιων των δικαιωμάτων αλλά όχι και στην αναγνώριση, για την άσκησή τους, όλων των εξουσιών που μπορεί να απαρτίζουν το περιεχόμενό τους. Η άσκηση αυτή και το ιδιαίτερο περιεχόμενό τους υπόκεινται αναμφισβήτητα σε όλες τις έννομες τάξεις στην εξέλιξη των κανόνων δικαίου, οι οποίοι πρέπει μόνο να βρίσκουν το απαραίτητο όριο σεβασμού του δικαιώματος στην ουσία του δικαιώματος που καθαυτό θεωρείται ότι αξίζει θεμελιώδη προστασία. Αυτό ισχύει ιδίως για την επίκληση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, το οποίο αναγνωρίζεται από τα συντάγματα όλων των ελεύθερων χωρών, υπόκειται όμως παντού σε διαρκή εξέλιξη ανάλογα με τις απαιτήσεις που οδηγούν σε νόμους κατά την πορεία της οικονομικής και κοινωνικής προόδου.

Χαρακτηριστικό είναι σχετικά και το άρθρο 222 της Συνθήκης ΕΟΚ, κατά το οποίο η Συνθήκη δεν προδικάζει με κανένα τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη.

Αυτή η διάκριση που γίνεται ενόψει της συνταγματικής προστασίας μεταξύ της ουσίας του δικαιώματος ιδιοκτησίας και των ενδεχομένων επιμέρους εκδηλώσεων είναι οπωσδήποτε γνωστή στα κράτη μέλη αποτελεί ρητά ή σιωπηρά τη βάση αποφάσεων ανωτάτων δικαστηρίων, μεταξύ των οποίων και του ομοσπονδιακού συνταγματικού δικαστηρίου (Bundesverfassungsgericht), ως παραδείγματα αναφέρω τις αποφάσεις 21 της 29ης Νοεμβρίου 1961, 16 της 22ης

Μαΐου 1963 και 12 της 18ης Μαρτίου 1970. Ειδικά με την τελευταία αυτή απόφαση το γερμανικό δικαστήριο έκρινε ότι: «Το άρθρο 14 του Ομοσπονδιακού Συντάγματος προστατεύει την ιδιοκτησία όπως ορίζεται από το ιδιωτικό δίκαιο και έχει διαμορφωθεί από τις κοινωνικές αντιλήψεις. Συμφέροντα, πιθανότητες και προοπτικές κέρδους δεν προστατεύονται από το άρθρο 14 του ομοσπονδιακού συντάγματος.» Παρεμφερή απόφαση εξέδωσε και το Bundesgerichtshof (απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1967, «Neue Juristische Wochenschrift» 1968, σ. 293), κατά την οποία η προστασία της ιδιοκτησίας μιας επιχειρήσεως δεν εκτείνεται σε όλες τις πραγματικές καταστάσεις ούτε στους υφιστάμενους υπέρ της επιχείρησης κανόνες δικαίου.

Κανένα σύνταγμα δεν μπορεί να αποκρυσταλλώνει τους κανόνες δικαίου που είναι προορισμένοι να ανταποκρίνονται στις μεταβλητές απαιτήσεις της οικονομικής πραγματικότητας. Όταν οι μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς άνθρακα απαιτούν προς το γενικό συμφέρον ορθολογική οργάνωση του συστήματος διανομής, με σκοπό τη μείωση των τιμών και αποτελεσματικότερο ανταγωνισμό με άλλα προϊόντα, θα ήταν παράλογο να αντιταχθεί κανείς στις οικονομικές αυτές επιταγές ή και να αξιώσει τη διατήρηση κεκτημένων πραγματικών καταστάσεων. Αυτό αντιβαίνει στην πρόοδο και την ικανότητα προσαρμογής του οικονομικού συστήματος. Μία αγορά, που στηρίζεται στην αρχή του ανταγωνισμού, πρέπει να παρέχει στις επιχειρήσεις τη δυνατότητα να οργανώνουν ορθολογικά και τη διανομή των προϊόντων τους, έστω και υπό την έλεγχο μιας υπεύθυνης αρχής.

Η ιδιότητα του χονδρεμπόρου άνθρακα δεν αποτελεί ούτε αναπαλλοτρίωτο δικαίωμα ούτε απόλυτα εγγυημένη νομική κατάσταση (status). Ο χονδρέμπορος από πρώτο χέρι εκπληρώνει κάποια λειτουργία που είναι χρήσιμη για την κοινωνία στο μέτρο που αναπτύσσει τη δραστηριότητά του κατά τρόπο που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του οικονομικού συστήματος. Αν οι απαιτήσεις αυτές μεταβληθούν, τότε και οι όροι που είναι αναγκαίοι για τη διατήρηση της ιδιότητας του χονδρεμπόρου πρέπει να ακολουθήσουν την εξέλιξη.

Η προκειμένη νέα εμπορική ρύθμιση δεν έχει ούτε ως σκοπό ούτε ως αποτέλεσμα να παρεμποδίζει την προσφεύγουσα επιχείρηση να ασκεί δραστηριότητα χονδρέμπορου. Αν η προσφεύγουσα δεν είναι διατεθειμένη να συνεταιριστεί με άλλους εμπόρους, για να συγκεντρώσει τις προϋποθέσεις για απευθείας αγορές, μπορεί ωστόσο να παραμείνει χονδρέμπορος άνθρακα, έστω και αν δεν αγοράζει — όπως στο παρελθόν — από πρώτο χέρι. Εφόσον η προσφεύγουσα δεν πρόβαλε πειστικά επιχειρήματα που να αποδεικνύουν ότι η αμφισβητούμενη εμπορική ρύθμιση δεν ανταποκρίνεται σε πραγματικές και ουσιαστικές οικονομικές απαιτήσεις, δεν μπορεί να αντιτάσσεται στην εφαρμογή της σε μία μεμονωμένη επιχείρηση, διότι της αφαιρείται, όχι η δυνατότητα ασκήσεως μιας εμπορικής δραστηριότητας, αλλά ένα ιδιαίτερο πλεονέκτημα (η απευθείας αγορά από τον παραγωγό), το οποίο απολάμβανε στο παρελθόν. Για τον ίδιο επίσης λόγο αυτό δεν μπορεί να εξομοιωθεί η απώλεια της δυνατότητας απευθείας αγοράς άνθρακα από τον παραγωγό με απαλλοτρίωση, ακόμα κι αν ενδεχομένως συνεπάγεται οικονομική ζημία.

Προτείνω, επομένως, να απορριφθεί η προσφυγή και να καταδικαστεί η προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.